

**TRABAJO DE FINAL DE GRADO EN TRADUCCIÓN E
INTERPRETACIÓN**

TREBALL DE FI DE GRAU EN TRADUCCIÓ I INTERPRETACIÓ

Departament de Traducció i Comunicació

TÍTULO / TÍTOL

**Gènere i traducció: anàlisi traductològica de *Mrs
Dalloway*, de Virginia Woolf**

Autor/a: Ainara GARCIA CARDONA

Tutor/a: Rosa AGOST CANÓS

Fecha de lectura/ Data de lectura: juny 2017

Resumen/ Resum:

Aquest Treball de Fi de Grau parteix de la hipòtesi que la perspectiva de gènere influeix en la traducció. Tenint en compte que en el món actual trobem molt present el tema del gènere i les discrepàncies que aquest genera, considerem essencial aplicar els coneixements que tenim en l'actualitat per tal d'analitzar si la perspectiva de gènere també està present en el nostre àmbit, la traducció. En primer lloc, hem inclòs una introducció en què parlem de la motivació que ens ha dut a realitzar aquest treball i intentem justificar-lo, a més d'una contextualització de l'obra original de Virginia Woolf. Quant al marc teòric, comptem amb una fonamentació teòrica sobre el gènere i la traducció, hem parlat del traductor i la traductora de les dues traduccions que analitzem (*La señora Dalloway* d'Andrés Bosch i *La senyora Dalloway* de Dolors Udina) i, finalment, presentem una contextualització d'aquestes traduccions. A continuació, hem explicat la metodologia que hem seguit per a dur a terme el treball, hem descrit les seues fases i el procediment. Pel que fa a l'anàlisi traductològica, seguim el model de Marco (2002) i ens centrem en el gènere, el sentit i l'anàlisi lingüística. En aquest sentit, hem comentat els problemes de traducció que hem trobat i, en alguns casos, les tècniques de traducció que s'han utilitzat. Després de l'anàlisi, presentem les conclusions a què hem arribat en aquesta investigació i, finalment, hem inclòs la bibliografia en què ens hem basat. A més, comptem amb una entrevista a la traductora Dolors Udina. Tot açò constitueix un treball d'investigació que pretén visibilitzar la ideologia que hi ha darrere de cada text i, tot i que d'una forma molt limitada, algunes de les estratègies i tècniques que utilitza el traductor o la traductora quan s'enfronta a textos marcats des del punt de vista del gènere.

Palabras clave/ Paraules clau: (5)

Gènere, traducció literària, anàlisi traductològica, feminisme, Virginia Woolf

Índex

1. Introducció	1
1.1. Justificació i motivació	1
1.2. Contextualització de l'obra original	2
1.2.1. Virginia Woolf i la seua obra	2
1.2.2. <i>Mrs Dalloway</i>	3
2. Marc teòric	5
2.1. Gènere i traducció	5
2.2. La traductora i el traductor	7
2.3. Contextualització de les traduccions	8
3. Metodologia.....	10
3.1. Fases.....	10
3.2. Procediment.....	10
4. Anàlisi traductològica	11
4.1. Anàlisi traductològica del gènere	11
4.1.1. La traducció de la funció ideacional	11
4.1.2. La traducció de la funció interpersonal	13
4.2. Anàlisi traductològica del sentit	16
4.2.1. Cohesió i traducció	16
4.2.2. La traducció de la funció ideacional	18
4.2.3. La traducció de la funció interpersonal	19
4.3. Anàlisi lingüística	20
4.3.1. Cohesió i traducció	20
4.3.2. La traducció de la funció interpersonal	21
5. Conclusions	22
5.1. Reflexions sobre els resultats	22
5.2. Relació del treball amb els coneixements adquirits en la carrera	23
5.3. Interessos futurs	23
6. Bibliografia.....	26
Apèndix A. Entrevista a Dolors Udina	27

1. Introducció

1.1. Justificació i motivació

Per al meu Treball Final de Grau he decidit analitzar dues traduccions d'una obra de Virginia Woolf, una de les autores angleses més importants del modernisme literari del segle XX. L'obra analitzada és *Mrs Dalloway*, una novel·la publicada l'any 1925, en què es descriu un dia de la vida de Clarissa Dalloway en l'Anglaterra posterior a la Primera Guerra Mundial. L'estil d'aquesta obra i com es relata la història van convertir-la en una de les obres més conegudes de l'autora.

El feminisme és un tema que m'interessa molt, un concepte que m'emociona i, alhora, em fa reflexionar sobre totes les coses que m'envolten i, sobretot, les que encara no conec. Vaig pensar que seria molt interessant fer una anàlisi traductològica des d'un punt de vista del gènere, ja que el feminisme i les discussions sobre el gènere estan molt presents avui en dia en la societat. Després de moltes recerques i inspiracions, cada vegada tenia més i més idees que no em deixaven centrar-me en un aspecte concret. Ja des de les primeres aproximacions, em vaig adonar que hi ha molta més informació i investigacions sobre aquest tema del que pensava. Anteriorment, s'han dut a terme treballs en què s'analitzen traduccions al català d'autores com ara Simone de Beauvoir o Jane Austen, com per exemple *Tres escriptores censurades. Simone de Beauvoir, Betty Friedan & Mary McCarthy* (Godayol, 2016) o *Les traduccions de Jane Austen al català* (Alsina, 2008). Aquestes anàlisis i altres lectures em van dur fins al plantejament actual. El meu objectiu principal era estudiar com s'havien realitzat les traduccions tenint en compte el gènere del traductor o traductora, és a dir, investigar si el gènere de la persona que tradueix el text influeix en el seu treball. Partint d'aquesta idea, vaig trobar diverses obres d'escriptores feministes que m'interessaven.

Vaig triar Virginia Woolf perquè em semblava adient per a un treball d'aquest tipus, tant per la importància i el prestigi de l'autora, com per la llengua, l'anglès. D'entre les obres de Woolf, em vaig inclinar per *Mrs Dalloway* perquè el tema d'aquesta novel·la em semblava d'allò més original; s'hi tracten les desigualtats de gènere d'una manera innovadora i s'hi troben presents els elements que caracteritzen l'obra de Woolf. Quant a les traduccions, en primer lloc, volia analitzar una traducció duta a terme per una dona i una altra feta per un home. Després d'una recerca exhaustiva de les traduccions que hi ha de *Mrs Dalloway*, vaig

trobar allò que volia i, a més, cadascuna de les traduccions estava en una llengua. La traducció al català és de la traductora Dolors Udina (2013), i de la traducció al castellà es va encarregar Andrés Bosch el 1980. Així doncs, volia analitzar, d'una banda, quin paper té la perspectiva de gènere del traductor o traductora (sobretot en el cas d'una obra escrita per una dona feminista) i, per altra banda, comparar ambdues traduccions tenint en compte el context, l'època i, en certa mesura, la llengua.

És evident que en els últims anys trobem un augment en les investigacions amb perspectiva de gènere, però aquest tipus d'anàlisi encara no abunden en l'àmbit de la traducció; per tant, m'agradaria aportar-hi la meua petita investigació en aquest treball. Considere que és un tema interessant, no només per al nostre àmbit, sinó també per al públic en general. Cada dia llegim textos traduïts sense tindre en compte que són traduccions i, de vegades, sense pensar què hi ha darrere de les paraules. Potser fóra interessant analitzar quines perspectives hi ha reflectides i com es manifesta l'interior del traductor, els seus punts de vista, la seua manera de ser, però també tot allò que li ha estat establert, sia per la cultura, pel gènere, per l'entorn en què ha viscut o per allò que socialment li ha estat imposat. Amb aquest treball d'investigació podem endinsar-nos en l'anàlisi d'aquests aspectes, però de segur que em deixaré moltes coses pel camí i tenim molt a reflexionar i conèixer. Per tant, considere que aquesta investigació pot ser útil socialment perquè pot ajudar el públic lector a fer un pas més enllà buscant matisos i perspectives que potser no s'ha plantejat abans.

1.2. Contextualització de l'obra original

1.2.1. Virginia Woolf i la seua obra¹

Adeline Virginia Stephen (Londres, 25 de gener del 1882 – Lewes, Sussex, 28 de març del 1941) va ser una escriptora i editora anglesa. És considerada com una de les grans renovadores de la novel·la moderna i una de les autores més importants del modernisme literari del segle XX. Va experimentar amb l'estructura de la narració, des d'un punt de vista temporal i espacial, a més de fer ús d'un llenguatge narratiu poderós. Coneguda per la tècnica del monòleg interior, mitjançant el qual es vol representar el punt de vista d'un personatge i

¹ Part de la informació d'aquest apartat ha estat extreta de: https://ca.wikipedia.org/wiki/Virginia_Woolf, <https://www.biografiasyvidas.com/biografia/w/woolf.htm> i <http://www.laizquierdadiario.com/ve/Virginia-Woolf-referente-feminista-y-de-la-visibility-lesbica>

els seus pensaments segons van apareixent de manera inconscient, i el seu estil característic, Woolf va escriure novel·les que es consideren cabdals en la literatura, així com contes i llibres de no-ficció.

Algunes de les seues obres més destacades són: *L'habitació de Jacob* (1922), *Mrs Dalloway* (1925), *Alfar* (1927), *Una habitació pròpia* (1929), *Els anys* (1937), *Entre els actes* (1941), entre d'altres.

A més d'escriptora i editora, Virginia Woolf també és una figura important del feminisme. Tenint el compte la seua època, va créixer en un entorn en què els convencionalismes socials tenien molta importància. En obres com ara *Una habitació pròpia*, Woolf critica les normes socials establides i les considera ridícules. En aquest context, les dones tenien un paper molt minorat en la societat: la moral de l'època les considerava inferiors i ridiculitzava els seus sentiments i paraules. En un entorn difícil, marcat per l'època i per dificultats familiars, Virginia Woolf va patir problemes mentals i emocionals, i es va suïcidar l'any 1941. La seua obra té molta importància, entre altres coses, perquè dóna veu a les dones en una època en què es promovia una moral que dictava que les dones havien de patir en silenci i havien d'obeir des de casa. Woolf va fer de les dones les protagonistes de les seues obres i va descriure les seues subjectivitats, emocions i pensaments. En la seua obra trobem constantment, descrita de moltes maneres diferents, l'opressió de les dones. Una de les característiques d'aquesta autora és que barrejava les paraules i accions de la veu narrativa amb els seus propis pensaments. Virginia Woolf, mitjançant un estil característic, aconseguia parlar d'aquests temes emprant la ironia i l'humor, tant exaltant els sentiments i les emocions prohibides, com denunciant la situació.

1.2.2. *Mrs Dalloway*²

Mrs Dalloway és la quarta novel·la de Virginia Woolf. Publicada l'any 1925, es considera una de les més conegudes de l'escriptora. En aquesta obra es narra un dia, després de la Primera Guerra Mundial, en la vida de Clarissa Dalloway, una dona de la classe alta de Londres. Woolf ens hi conta com una amfitriona prepara una festa a sa casa, però darrere d'això hi ha molts missatges subtils. Gràcies a l'estil que utilitza l'autora i als seus mètodes característics, coneixem els pensaments i les personalitats de diversos personatges que viuen en la societat

² Part de la informació d'aquest apartat ha estat extreta de: https://en.wikipedia.org/wiki/Mrs_Dalloway i <http://dallowayhours.livejournal.com/>

del període d'entreguerres. L'escriptora aconsegueix crear una obra diferent de qualsevol altra de les de l'època utilitzant salts temporals i entrant i eixint de la ment dels personatges per a descriure la societat.

Si analitzem el personatge principal, Clarissa Dalloway, aquesta representa la dona de l'època, el rol de la dona de casa que marcava la societat. Mitjançant aquest personatge, Woolf mostra l'opressió que patien les dones. La senyora Dalloway viu constantment creient que ha d'estar a l'altura del que s'espera d'ella, una dona de l'alta societat londinenca, les preocupacions de la qual han de ser la moda i organitzar festes. Però, malgrat això, té molta personalitat: Clarissa és molt més que la dona model de l'època, i Woolf aconsegueix expressar-ho mostrant el seu món interior. Es va casar amb Richard Dalloway i semblen el matrimoni perfecte, però al llarg de la novel·la Clarissa es troba amb el seu antic amor, Peter Walsh, i això sembla desestabilitzar-ho tot. A partir d'aquest moment, la protagonista no pot deixar de recordar el passat i sent una nostàlgia que no pot dissimular. Sobretot pensa com seria la seua vida si haguera pres una altra decisió.

Uns altres personatges principals són: Peter Walsh, Sally Seton i Septimus Warren Smith. D'una banda, Peter Walsh és l'amor perdut de Clarissa, un home d'aventures que estima molt la senyora Dalloway. Acaba de tornar de l'Índia, es troba amb Clarissa i no poden amagar que encara queda alguna cosa entre ells. Walsh espera la senyora Dalloway fins al final de la festa, potser desitjant que passara quelcom entre ells. D'altra banda, Sally Seton és la millor amiga de Clarissa i tenen molta complicitat. La senyora Dalloway recorda Sally com la seua amiga, una dona única i amb caràcter, sincera i moderna, però quan aquesta apareix en la festa, Clarissa s'adona que s'ha convertit en Lady Rosseter, una senyora amb família. Finalment, parlarem de Septimus Warren Smith, un veterà de la Primera Guerra Mundial que té problemes mentals. Té al·lucinacions a causa del seu passat i viu en el seu món interior. Septimus se suïcida i això fa que Clarissa es plantege algunes coses, com ara la vida.

2. Marc teòric

2.1. *Gènere i traducció*

Partint de la hipòtesi que hi ha una relació evident entre el gènere i la traducció, caldria que analitzàrem com aquesta relació es duu a terme i com es veu implícita en les traduccions.

Com diu Godayol (2000: 42):

La traducció, com el gènere, és una expressió erràtica i amfibològica. L'equivalència en traducció, com l'estabilitat en el gènere, és qüestionable. Tant el gènere com la traducció són punts intertextuals emmarcats en uns discursos socials i culturals. [...] Ni el gènere ni la traducció no són conceptes dogmàtics, limitatius. Són conceptes làbils que juguen amb molts factors contextuals, conceptes que amb el seu moviment fluctuant poden trencar l'essencialisme del binomi cultural que aparentment els condiona: si d'una banda les pràctiques de traducció poden trencar el binari diferència/semblança fent-les coexistir en una mateixa obra, d'altra banda el gènere, que no està lligat al sexe, pot proliferar trencant els límits del binari aparent de masculí/femení.

Pel que fa al trencament de les dicotomies fixes del gènere i de la traducció, i les possibles alternatives, Godayol (2000: 71) afirma:

Tant el gènere com la traducció són pràctiques culturals obertes al conflicte que si volen rompre les assumpcions tradicionals de la política d'identitat sexual i de l'autor(itat), respectivament, han de fugir de les identitats fixes, immutables. Però dur a terme la desconstrucció de la identitat sexual i de l'autor(itat) no significa pas la negació o el refús dels conceptes mateixos ni de la seva articulació textual, sinó que representa una oposició i una (re)definició subversives per desplaçar-nos dels contextos en els quals havien actuat anteriorment com a instruments de poder opressius. Desconstruir els conceptes culturals en oposició binària —en aquest cas, home/dona i text originari/traducció— implica problematitzar els referents ontològics dels mateixos termes i, per consegüent, mobilitzar-ne els significats per proveir alternatives futures.

Un altre treball que hem estudiat per la seua claredat i les idees innovadores que expressa, ja que ha estat escrit el darrer any i ofereix una alternativa totalment trencadora amb els paradigmes establits fins ara, és el de Martínez-Carrasco i Frasset Porta (2016: 2):

Avui dia és un fet incontestable que la llengua, i per extensió la traducció, és una ferramenta de transformació social. Lluny de plantejaments asèptics en els quals les traductores, deshumanitzades, exerceixen un paper neutre de transvasament lingüístic, la concepció que tota persona que tradueix intervé de forma conscient o inconscient en el text i ha de ser responsable de les seues eleccions és ja una idea assentada en els nostres estudis (intervenció textual en tant que absència d'equivalència absoluta en termes de Hermans, Bassnet, Lefevere, etc.). Per tant,

partirem de la base en el present estudi que les traduccions mai no són fidels ni neutrals, sinó un acte deliberat de posicionament ideològic (Tymozcko 2003).

Els autors comparen l'àmbit de la traducció amb la societat en general per afirmar que qui té el poder econòmic també domina la llengua (Martínez-Carrasco i Frasset Porta, 2016: 3):

[...] afirmant que les grans elits econòmiques dominen el procés lingüístic de producció, transmissió i recepció de textos, podem afirmar, des d'una perspectiva queer-feminista, que no hi ha multidireccionalitat en el discurs ni en el llenguatge, sinó que ambdós flueixen des d'una elit social preminentment heteropatriarcal vers la societat en el seu conjunt, deixant de banda col·lectius com ara dones, emigrants, gais i lesbianes, etc. El discurs d'aquests col·lectius, per tant, serà minoritzat i emmarcat dins unes narratives concretes d'inacceptabilitat i subversió.

Finalment, quant a les solucions a aquest problema, plantegen que la traductora analitze els textos per tal de detectar els elements opressius (Martínez-Carrasco i Frasset Porta, 2016: 3):

La llengua, i per extensió la traducció, pot utilitzar-se per oposar resistència a construccions socials [heteropatriarcal], introduir idees noves i qüestionar l'*statu quo* (Gentzler 2008:3 en Vidal 2010:26). La traductora, això sí, ha de poder ser capaç de dilucidar els diferents nivells de significat presents en els textos per tal de detectar narratives heteronormatives i tractar de posar-hi solució.

Per tant, a partir de totes aquestes idees, considerem que la traducció és un acte, com molts d'altres, polític i ideològic. És a dir, tota traducció duu implícita, en certa mesura, la ideologia del seu traductor. Encara que es recomane traduir d'una manera objectiva, en la pràctica no resulta tan senzill i els traductors hi aporten les seues idees, moltes vegades sense adonar-se'n. Com que vivim en una societat capitalista i heteropatriarcal, tot el que ens envolta està impregnat d'aquestes ideologies. No obstant això, sempre hi ha persones o grups de persones que intenten canviar la situació de moltes maneres diferents, entre d'altres, mitjançant una desconstrucció i una construcció subversiva. En l'àmbit de la traducció, si hi ha textos i traduccions que mostren unes característiques heteropatriarcal a causa de l'educació que hem rebut, entre altres factors, també en trobarem de feministes en què s'intenta combatre aquest sistema d'opressió. No cal que aquest missatge s'emeta d'una manera implícita; en algunes ocasions, pot ser que el traductor utilitze un vocabulari o una gramàtica diferents en els seus textos per tal d'allunyar-los de la ideologia o mentalitat dominant. Un altre exemple podria ser el tractament cap a les dones que es reflecteix en els textos: els traductors i les traductores feministes capgiraran aquests tractaments si detecten

que són sexistes o degradants per a la dona, tot marcant una subjectivitat feminista que trenque el discurs dominant.

El que analitzarem en aquest treball seran les característiques de gènere que trobem en la traducció, entre altres aspectes. Cal tindre en compte les dates de publicació d'ambdues traduccions, ja que la traducció al castellà d'Andrés Bosch és de l'any 1980 i la traducció al català de Dolors Udina és del 2013. Potser aquesta diferència es troba explícita en el vocabulari emprat en les traduccions o té altres presències. A més, analitzarem també altres diferències en les traduccions des del punt de vista lingüístic, així com els diversos sentits que puguen tindre algunes expressions teòricament equivalents en tots dos textos.

2.2. *La traductora i el traductor*³

Dolors Udina i Abelló és traductora i professora de Traducció de la Facultat de Traducció i Interpretació de la Universitat Autònoma de Barcelona. La seua especialitat és la traducció literària i, a més, es considera una amant de la lectura. També és llicenciada en Història Contemporània per la mateixa universitat. Ha traduït novel·les, llibres d'assaig i poesia. D'entre les autores que ha traduït, cal destacar Jane Austen, Virginia Woolf, Nadine Gordimer i Alice Munro, ja que ha traslladat aquestes veus femenines al català. També és editora i ha publicat articles de tema literari en periòdics nacionals coneguts. Les seues línies d'investigació són l'estudi i la pràctica de la traducció de l'anglès al català. Aquesta traductora va afirmar en una entrevista:

Traduir, per a mi, és llegir en profunditat. És un procés lent, que parteix de la lectura d'un llibre en una llengua determinada per reescriure'l en la teua. Implica, doncs, adaptar i gairebé sempre "anostrar" el que diu l'original per fer que una obra entri a formar part de la tradició literària de la llengua pròpia. Això significa tornar a dir el que has llegit i, per reproduir-ho en una llengua diferent, has d'anar fins al fons de cada frase i sospesar la idoneïtat de cada paraula que utilitzes. Traduir, doncs, és treballar la llengua pròpia, donar-li l'elasticitat necessària perquè et permeti dir el mateix que ha dit l'autor original, amb un ritme i una música equivalents.

Andrés Bosch Vilalta (Palma de Mallorca, 1926 – Barcelona, 1984) va ser traductor, escriptor i assagista. A més, va estudiar Dret i exercí d'advocat. Algunes de les seues obres més importants són les següents: pel que fa a la novel·la, *La noche* (1959), *Homenaje privado*

³ Part de la informació d'aquest apartat ha estat extreta de: <http://www.escriitores.org/index.php>, <http://www.escriptors.cat/>, <https://ca.wikipedia.org/wiki/Portada> i <http://sonograma.org/2014/04/entrevista-a-dolors-udina/>

(1961), *La revuelta* (1963), *El cazador de piedras* (1974) i *El recuerdo de hoy* (1982). Va escriure l'assaig *El realismo y la novela actual* (1973) juntament amb Manuel García Viñó. Pel que fa a les traduccions, cal destacar treballs d'autors com ara Erskine Caldwell, William Styron, André Breton, Vladimir Nabokov, Virginia Woolf o Henry James, entre d'altres. Va traduir tres obres de Virginia Woolf al castellà: *La señora Dalloway*, *El cuarto de Jacob* i *Entre actos*. A més, també va guanyar alguns premis com el Planeta en l'any 1959, el Premi Ciutat de Barcelona (1961) i el Premio Olimpia (1970).

2.3. Contextualització de les traduccions

La traducció al castellà d'Andrés Bosch és de l'any 1980, mentre que la traducció al català de Dolors Udina és del 2013. Cal que tinguem en compte aquestes dates de publicació per tal de fer-ne una anàlisi més exhaustiva. Ambdós contextos són diferents, no només des d'un punt de vista social i polític, sinó també des d'un punt de vista traductològic.

L'inici de la dècada dels 80 a Espanya es va caracteritzar per un intent de –després de posar el punt final a la dictadura franquista– consolidar un règim democràtic. S'estableixen les bases de la Constitució, però a partir d'aquest moment s'havia de desenvolupar, tant en les lleis com en la pràctica quotidiana, el canvi de mentalitats i d'hàbits des de l'Espanya de la repressió a l'Espanya de la llibertat. Culturalment, va tindre lloc una mobilització i un trencament amb l'estètica i els costums franquistes. Hi trobem un panorama diferent que inclou una obertura cultural i una revolta contra tants anys de dictadura. Pel que fa als mitjans de comunicació audiovisual, s'emeten alguns programes d'allò més arriscats, amb característiques del *destape* i l'alliberament sexual. A més, el panorama literari viu un augment important de creació.

L'Espanya de l'any 2013 és ben diferent de la del 1980. Es tracta d'un context molt més modernitzat i amb idees més avançades. Té lloc una crisi política i econòmica que afecta molts sectors de la societat, amb una taxa d'atur molt elevada i caracteritzada pel treball precari. Pel que fa a la societat, cal destacar que aquesta està cada vegada més impregnada d'idees modernes que deixen enrere uns costums tradicionals. Tot i que queda molt de camí per fer i les dones encara estan en una situació de desigualtat, s'han assolit moltes millores.

Pel que fa a la traducció, el panorama traductològic d'ambdues èpoques presenta característiques diferents. En Lafarga i Pegenaute (2004: 553) s'afirma això sobre l'època dels 80:

Nuevas editoriales se lanzan a la conquista del mercado tanto en el apartado del *best seller* como en el de la edición especializada. Alianza, Alfaguara, Cátedra y, más tarde, Siruela son algunas de las muchas editoriales que van a emplear a una nueva generación de traductores: Sáenz, Benítez, Escobar, Antolín, Sánchez Lizarralde, Buenaventura y un larguísimo etcétera que, a partir de los 80, van sustituyendo a la generación de traductores de los 50 y los 60. La recuperación de la ciencia filológica y del ensayo crítico, iniciada en los últimos 40, seguía teniendo lugar veinte años después por obra y gracia de algunas editoriales especializadas, entre las que destacan Gredos, Siglo XXI, Akal, Anagrama, Tecnos, Ariel y Seix Barral, y que oteaban los nuevos horizontes de las especialidades científicas y humanísticas. Eran los años en los que la lingüística se había consolidado ya como ciencia *vedette* en los estudios humanísticos.

Més endavant, Lafarga i Pegenaute afegeixen el següent (2004: 564):

En todo caso, a la altura de los 80, el imperio cultural de la anglofonía en España se había impuesto gracias a la traductografía. Ante su empuje, las restantes literaturas tradicionales de la traductografía española (la francesa, la italiana, la alemana) sólo lograron mantenerse y las nuevas encontraron grandes impedimentos a su penetración.

Posteriorment, inclouen un apartat en què parlen de l'àmbit de la cultura catalana, dins del qual trobem algunes notes sobre l'actualitat:

El panorama que aquí se presenta quedaría incompleto si no hiciera referencia también al período en que la literatura catalana ha contado con una mayor actividad traductora [...]. En primer lugar, la producción editorial ha ido siempre en aumento y es cada vez más diversificada. A ello ha contribuido la presencia de la lengua catalana en la escuela y en los medios de comunicación y las ayudas institucionales a la edición al catalán [...]. La literatura catalana es hoy receptora habitual de las novedades literarias en otras lenguas, aunque tiene que competir con una industria editorial en castellano de dimensiones mucho mayores (lo cual significa diferencias en las tiradas, en la publicidad directa e indirecta, en la capacidad de comercialización) [...]. En segundo lugar, se observa una creciente institucionalización de la actividad de los traductores. Se trata, cada vez más, de profesionales que a menudo trabajan para diversos medios, también cine y televisión, y reciben encargos regulares de una misma editorial [...]. Finalmente, se observa en el seno de la literatura catalana una reflexión cada vez más madura sobre el papel que en ella ejerce la traducción. La protagonizan los traductores mismos, con sus prefacios y sus declaraciones en los medios de comunicación y en las revistas especializadas [...], y también algunos profesores que compaginan su tarea profesional de traducción con el interés académico por temas relacionados con la disciplina. (Lafarga i Pegenaute, 2004: 693-694)

3. Metodologia

La hipòtesi de treball és que hi ha una influència del gènere del traductor o traductora a l'hora de traduir un text i, per tant, les perspectives de gènere es veuen reflectides en la traducció.

3.1. Fases

Totes les anàlisis s'han dut a terme llegint atentament les tres versions i analitzant amb molta cura cada idea expressada de manera diferent en cada versió. A mesura que analitzava els textos, prenia nota de tot allò que anava trobant i ho classificava per pàgines i per llengües. Més endavant, quan ja tenia totes les dades recollides, vaig realitzar una taula en què vaig incloure totes les expressions classificades segons al tipus d'anàlisi a què corresponien (de gènere, lingüístic i de sentit). A continuació, després d'haver estudiat la teoria proposada per Marco (2002), he classificat els exemples segons el que ell exposa quant a problemes de traducció i tècniques de traducció.

3.2. Procediment

Per tal de dur a terme aquesta anàlisi traductològica, m'he basat en l'anàlisi que proposa Marco (2002). En primer lloc, tractaré els problemes de traducció que hi he trobat i, a continuació, presentaré, en els casos que siga necessari, les tècniques de traducció proposades per a la resolució d'aquests problemes.

D'una banda, l'anàlisi traductològica d'aquest treball es divideix en tres parts: anàlisi traductològica des del punt de vista del gènere, anàlisi traductològica tenint en compte el sentit que adquireixen les expressions en les diferents llengües i anàlisi traductològica des d'un punt de vista lingüístic.

A més a més, dins de cadascuna d'aquestes anàlisis, he classificat els problemes de traducció segons els paràmetres de classificació que proposa Marco. Una vegada explicats els problemes, en els casos que calga, també incidiré en la tècnica utilitzada.

4. Anàlisi traductològica

4.1. Anàlisi traductològica del gènere

Quant a l'anàlisi traductològica de gènere (objectiu principal d'aquest treball), he trobat tot tipus d'expressions que, segons el meu punt de vista, mostren certs matisos per part del traductor o traductora, com ara els plurals masculinitzats o feminitzats en el cas del català i el castellà, ja que en anglés de vegades no hi ha marca de gènere, o expressions que impliquen una certa desigualtat pel que fa al tractament cap a les dones i cap als homes.

Respecte de l'anàlisi vinculada amb el gènere, descobrim dos tipus de problemes de traducció: els relacionats amb la traducció de la funció ideacional (dins dels quals trobem la veu passiva, les nominalitzacions i les metàfores) i els relacionats amb la traducció de la funció interpersonal (la modalitat).

4.1.1. La traducció de la funció ideacional

Començaré pels problemes relacionats amb la traducció de la funció ideacional, en concret amb la veu passiva i la transivitat. Segons Marco (2002: 137):

La veu passiva possibilita l'omissió de l'actor en els processos materials. De vegades s'utilitza la passiva quan no es coneix l'actor [...] o quan l'explicació de l'autor és irrellevant, però d'altres vegades la finalitat és justament la d'amagar informació al lector per motivacions ideològiques.

Els exemples que destaquen en el corpus són els següents:

<i>Text original</i>	<i>Traducció espanyola</i>	<i>Traducció catalana</i>
<i>Other people came to see pictures; go to the opera; take their daughters out [...]</i>	Otra gente venía para ver cuadros, para ir a la ópera, para presentar a sus hijas [...]	D'altres hi venien a veure pel·lícules; per anar a l'òpera; per fer que les filles veiessin món [...]
<i>'In trouble with some woman', said Lady Bruton.</i>	—Tiene problemas a causa de una mujer —dijo lady Bruton.	—Problemes amb alguna dona —va dir Lady Bruton.
<i>Staggering he saw her mount the appalling staircase, laden with Holmes and Bradshaw, men who never weighed less than eleven stone six, who sent their wives to Court [...]</i>	Vacilante, la vio ascender la aterradora escalera, cargada con Holmes y Bradshaw, hombres que pesaban más de ochenta kilos, que mandaban a sus esposas a la corte [...]	Bocabadat la va veure pujar l'escala terrible, plena de Holmes i de Bradshaw, homes que mai no pesaven menys de vuitanta quilos, amb dones que sovintejaven la cort [...]

A continuació, analitzem els problemes relacionats amb la nominalització. Sobre aquest fenomen, Marco (2002: 139) explica:

La nominalització, que comporta la reducció d'un procés (realitzat normalment a través d'un verb) a un nom, possibilita també l'omissió de l'agent de l'acció (si és que es tracta d'una acció), de la percepció, etc.

<i>Text original</i>	<i>Traducció espanyola</i>	<i>Traducció catalana</i>
<i>There was a freshness about them; even the poorest dressed better five years ago surely; and to his eye the fashions has never been so becoming [...]</i>	Tenían una especial lozanía; incluso las más pobres vestían mejor de lo que vestían cinco años atrás, sin la menor duda; y, a su parecer, nunca las modas habían favorecido tanto a las mujeres como la moda actual [...]	Tenien totes una frescor; fins i tot les més pobres anaven més ben vestides que feia cinc anys, segur; i, des del seu punt de vista, les modes mai no havien estat més escaients [...]
<i>She could not grow old and have no children!</i>	¡Ella no podía envejecer sin tener un hijo!	No podia ser que <i>ella</i> es fes gran i no tingués fills!
<i>Peter said, to marry like that; 'a perfect goose she was,' [...]</i>	[...] dijo Peter, al casarse cual se casó; « era una perfecta tontaina »	[...] va dir en Peter; « va ser una veritable ximpleria »

Finalment, dins dels problemes relacionats amb la traducció de la funció ideacional, trobem l'ús de metàfores. Marco (2002: 146-147) comenta:

En el camp dels estudis sobre la traducció, la metàfora ha estat objecte d'atenció de pocs anys ençà, ja que els enfocaments més purament lingüístics dels anys 60 i 70 gairebé l'havien ignorada. [...] La majoria d'estudiosos posen l'èmfasi en dos aspectes: el dels tipus de metàfora que existeixen i el de les tècniques de traducció. [...] Segons Van den Broeck, necessitem una identificació de les classes de metàfora, dels usos i de les funcions. Pel que fa a les classes, la tipologia que presenta aquest autor coincideix bàsicament amb la de Dagut, ja que en distingeix tres tipus: la *lexicalitzada*, ja incorporada al sistema lingüístic, la *convencional*, pertanyent a l'àrea restringida de la literatura, i la *privada* o *innovadora*, creació individual d'un poeta.

Per a l'anàlisi, em basaré en aquest mètode.

<i>Text original</i>	<i>Tipus</i>	<i>Traducció espanyola</i>	<i>Tècnica</i>	<i>Traducció catalana</i>	<i>Tècnica</i>
<i>The aeroplane turned and</i>	Innovadora	El aeroplano giraba y corría y trazaba	Mateixa metàfora	L'aeroplà girava, accelerava i	Mateixa metàfora

<i>raced and swooped exactly where it liked, swiftly, freely, like a skater – ‘That’s an E,’ said Mrs. Bletchley – or a dancer –</i>		curvas exactament en el lloc desitjat, aprisa, lliurement, com un patinador... —Esto es una E — dijo la señora Bletchley...—, o como un bailarín...		remuntava el vol exactament allà on volia, ràpid, lliure, com un patinador. —Això és una E — deia la senyora Bletchley... o una ballarina...	
<i>Every one wobbled; every one seemed to bow, as she spoke, and then to stand up different. He could see Sally Seton, like a child who has been in mischief [...]</i>	Lexicalitzada	Todos vacilaron, todos parecieron inclinarse hacia delante cuando Clarissa habló, y luego, al erguirse, eran diferentes. Podía ver ahora a Sally Seton, como un niño que ha hecho una travesura [...]	Mateixa metàfora	Tothom es va incomodar; va semblar que tothom assentia, quan ella va parlar, i després van canviar de postura. Tornava veure la Sally Seton com una nena que ha fet una trapelleria [...]	Mateixa metàfora

4.1.2. La traducció de la funció interpersonal

D'altra banda, tenim els problemes relacionats amb la traducció de la funció interpersonal. Marco (2002: 161) la defineix així:

La funció interpersonal és la que regula la interacció lingüística entre els usuaris d'una llengua. Per tant, en el marc d'aquesta funció, la clàusula s'ha d'entendre com un intercanvi comunicatiu. A través de la funció interpersonal, el parlant adopta un paper ell mateix i n'assigna als altres participants.

A continuació oferisc alguns exemples relacionats amb la modalitat, de la qual Marco (2002: 165-167) va escriure:

Una altra àrea del component interpersonal en què val la pena d'indagar és la modalitat, ja que és fortament indicativa d'actituds subjectives. La modalitat, segons Fowler (1986: 57), marca el grau de seguretat o confiança que un parlant atorga a una proposició. I, ja parlant de l'aplicació de la categoria a la consideració dels textos literaris, el mateix autor afirma que les marques modals que un autor assigna als narradors, o a la veu d'un poema, caracteritzen la seua autoritat o presència i, en la narració, el punt de vista adoptat envers la matèria tractada. [...] Em limitaré als elements vehiculadors de la modalitat que identifica Fowler (1986, 131-132): *a*) els verbs auxiliars modals [...], *b*) els adverbis modals o oracionals [...], *c*) els adjectius i els adverbis avaluatius [...], *d*) els verbs de coneixement, predicció, avaluació [...], *e*) les oracions genèriques, o generalitzacions que

aspiren a expressar veritats universals i que, normalment, adopten una sintaxi que recorda els proverbis i les lleis científiques (Fowler, 1986: 132).

<i>Text original</i>	<i>Tipus d'indicador</i>	<i>Traducció espanyola</i>	<i>Traducció catalana</i>
<i>Heaven only knows why one loves it so, how one sees it so, making it up, building it round one, tumbling it, creating it every moment afresh; but the veriest frumps, the most dejected of miseries sitting on doorsteps (drink their downfall) do the same [...]</i>	Adjectiu valoratiu	Sí, porque sólo Dios sabe por qué la amamos tanto, por qué la vemos así, creándose, construyéndose alrededor de una, revolviéndose, renaciendo de nuevo en cada instante; pero las más horrendas arpías, las más miserables mujeres sentadas ante los portales (bebiendo su caída) hacen lo mismo [...]	Perquè només Déu sap per quina raó l'arribem a estimar tant, la veiem com la veiem, inventant-la, construint-la al nostre voltant, derruint-la i creant-la de nou a cada moment; però fins i tot les dones més xacroses, els infortunats més deprimits que seuen als graons (bevent la seva ruïna) fan el mateix [...]
<i>Nothing that would serve to amuse her and make that indescribably dried-up little woman look, as Clarissa came in, just for a moment cordial; before they settled down for the usual interminable talk of women's ailments.</i>	Oració genèrica	Nada había que pudiera divertirla y lograr que aquella indescriptible reseca mujercita pareciera, cuando entrara Clarissa, cordial, aunque solo fuera por un instante, antes de que las dos quedaran dispuestas para la generalmente interminable conversación acerca de femeninas dolencias.	Res que servís per distreure-la i aconseguir que aquella dona petita i indescriptiblement eixarreïda, quan entrés la Clarissa, semblés cordial per un instant, abans que es possessin a enfilars la llista normalment inacabable de les afeccions femenines.
<i>[...] she could not dispel a virginity preserved through childbirth which clung to her like a sheet. Lovely in girlhood, suddenly there came a moment [...]</i>	Adjectiu valoratiu	[...] no podía apartar de sí una virginidad conservada a través de los partos, pegada a ella como una sábana. Bella en la adolescencia, llegó bruscamente el instante [...]	[...] no podia dissipar una sensació de virginitat conservada més enllà del part que se li arrapava al cos com un drap. Encantadora com era de jove, de sobte va arribar un moment [...]
<i>Some one had trod on the skirt [...] By artificial light the green shone, but lost its colour now in the sun. She would mend it. Her maids had too much to do.</i>	Oració genèrica	Alguien le había pisado el borde de la falda [...] A la luz artificial el verde brillaba, pero ahora, al sol, perdía su color. Lo arreglaría ella misma. Las criadas tenían demasiado trabajo.	Algú li havia trepitjat la faldilla. [...] A la llum artificial, el verd resplendia, però a la llum del sol perdia color. L'arreglaria ella mateixa. El servei tenia massa coses a fer.
<i>'That does seem hard luck,' she said (for her</i>	Oració genèrica	Es un poco duro realmente —dijo (sus sirvientas	Quina mala sort —va dir ella (perquè els seus criats podien

<i>servants stayed later, if they asked her).</i>		podían llegar más tarde, si pedían permiso)—.	tornar més tard, si l'hi demanaven)—.
<i>[...] as a shape might be sucked up out of the waves to shower down from her magnificent hands compassion, comprehension, absolution.</i>	Adjectiu valoratiu	[...] tal como se puede extraer de las olas una forma para que sus magníficas manos de mujer derramen comprensión, piedad, absolución.	[...] com una forma sorgida de les ones per repartir a mans plenes la compassió, la comprensió, l'absolució.
<i>[...] never ring for Mrs. Turner to clear away; rather let me walk straight on to this great figure [...]</i>	Adjectiu valoratiu	[...] no tocar jamás el timbre para que la señora Turner levante la mesa; prefiero seguir avanzando rectamente hacia esta gran figura de mujer [...]	[...] tant de bo no hagi de cridar a la senyora Turner perquè dispari la taula; deixeu-me més aviat dirigir-me directament a aquesta gran figura [...]
<i>Clarissa came up, with her perfect manners, like a real hostess [...]</i>	Oració genèrica	Vino Clarissa, con sus perfectos modales, como una verdadera dama de sociedad [...]	La Clarissa se li va acostar, amb les seves maneres perfectes, com una veritable amfitriona [...]
<i>Nevertheless her inquiry, 'How's Clarissa?' was known by women infallibly to be a signal from a well-wisher, from an almost silent companion, whose utterances [...] signified recognition of some feminine comradeship [...]</i>	Adverbi avaluatiu Adjectiu valoratiu (posició de l'adjectiu)	Sin embargo, las mujeres sabían con certeza que su pregunta «¿Cómo está Clarissa?» revelaba los mejores deseos, los buenos deseos de una compañera silenciosa, cuyas manifestaciones [...] significaban el reconocimiento de cierta femenina camaradería [...]	Tot i això, en la pregunta de «Com està la Clarissa?», les dones reconeixien un senyal infal·libre de bona voluntat per part d'una companya silenciosa, les expressions de la qual [...] significaven el reconeixement d' una camaraderia femenina [...]
<i>And always in this way coming before him without his wishing it, cool, lady-like, critical; or ravishing, romantic, recalling some field or English harvest.</i>	Adjectiu valoratiu	Y siempre de esta manera, yendo a él sin que él lo deseara, fría, señorial, crítica; o arrebatadora , romántica, evocando un campo inglés o una cosecha.	I sempre presentant-se d'aquesta manera sense ser convocada, freda, distingida, lúcida o enlluernadora , romàntica, evocant un camp o una collita anglesa.
<i>She'd be a widow with a past one of these days, draggling about in the suburbs, or more likely, indiscriminate [...]</i>	Adjectiu valoratiu	En menos que canta un gallo quedaría viuda, y arrastrándose por los suburbios, o, más probablemente aún, promiscua [...]	Un dia es trobaria que era una viuda amb un passat, obligada a viure en condicions deplorables o, més probable encara, sense seny [...]
<i>[...] and knowing perfectly well, in spite of the furs and the</i>	Adjectiu valoratiu	[...] y sabiendo a la perfección, a pesar de las pieles y de los bordados,	[...] i reconeixent perfectament bé, malgrat les pells i els brodats, quines eren

<i>embroideries, which were nice ladies, which were not.</i>		cuáles eran las señoras amables , y cuáles no lo eran.	autèntiques dames i quines no.
<i>[...] and that was what they were talking about – cricket, cousins, the movies [...]</i>	Oració genèrica	[...] y de esto hablaban los dos —de críquet, de primos y de películas— [...]	[...] i era d'això que parlaven —de críquet, les cosines , les pel·lícules— [...]

4.2. Anàlisi traductològica del sentit

Pel que fa a l'anàlisi traductològica del sentit, he detectat algunes divergències en les diverses versions de l'obra. Els traductors han donat solucions diferents a algunes expressions, potser amb un motiu lingüístic (buscant l'equivalent en la llengua meta) o per altres motius.

Els tipus de problemes de traducció que he trobat analitzant les versions des del punt de vista del sentit de les expressions són: els relacionats amb la cohesió (dins dels quals trobem les col·locacions i la fraseologia), els que tenen a veure amb la traducció de la funció ideacional (dins dels quals cau la veu passiva i les nominalitzacions) i els relacionats amb la traducció de la funció interpersonal (la modalitat).

4.2.1. Cohesió i traducció

Quant a la cohesió, Marco (2002: 95) assenyala:

Larson (1984, 389-404) posa en relleu la importància de la cohesió com a mecanisme per a crear vincles entre diferents elements del text, i en remarca la rellevància per al traductor, com a conseqüència del fet que llengües diferents utilitzaran recursos diferents, o recursos similars de manera diferent.

Dins de la cohesió, Marco inclou la cohesió lèxica. Em centraré en alguns exemples que apareixen en dos dels apartats d'aquesta: les col·locacions i la fraseologia.

Pel que toca a les col·locacions, Marco (2002: 113) expressa:

La qüestió de la col·locació és potencialment perillosa per al traductor, ja que la reproducció poc acurada o poc ajustada a les convencions del TM pot provocar una minva considerable en l'harmonia cohesiva (HALLIDAY i HASAN, 1985; MARTIN, 1992) del TM.

L'exemple més rellevant que he trobat en el corpus és el següent:

<i>Text original</i>	<i>Traducció espanyola</i>	<i>Traducció catalana</i>
<i>[...] a touch of the bird about her, of the jay, blue-green, light, vivacious, though she was over fifty, and grown very white since her illness.</i>	[...] algo de pájaro tenía, algo de grajo, azul-verde, leve, vivaz, a pesar de que había ya cumplido los cincuenta, y de que se había quedado muy blanca a raíz de su enfermedad.	[...] amb un cert aire d'ocell, de gaig verd-blau, delicada, vivaç, tot i tenir més de cinquanta anys i haver-se-li tornat els cabells blancs des de la malaltia.

Respecte de la fraseologia, Marco (2002: 115-117) afirma:

Les unitats fraseològiques (UF), tradicionalment excloses del camp d'estudi de la gramàtica, han centrat darrerament l'interès d'un bon nombre d'especialistes, tant des de l'àmbit de la lingüística del text o de la pragmàtica com des de la traductologia o altres disciplines afins.

A continuació, destaque els exemples de fraseologia que he trobat en els textos:

<i>Text original</i>	<i>Traducció espanyola</i>	<i>Traducció catalana</i>
<i>He would give her, who was so simple, so impulsive, only twenty-four, without friends in England, who had left Italy for his sake, a piece of bone.</i>	Septimus daría el brazo a Lucrezia, que era tan sencilla, tan impulsiva, sólo contaba veinticuatro años, carecía de amigos en Inglaterra, y había salido de Italia por culpa de Septimus, que era un don nadie.	Ell no li donava, a ella, una noia tan senzilla i tan impulsiva, de només vint-i-quatre anys i sense amics a Anglaterra, que havia deixat Itàlia per ell, res més que un tros d'os .
<i>[...] and the streets crowded every evening with people walking, laughing out loud, not half alive like people here [...]</i>	[...] y las calles atestadas todos los atardeceres de gente que iba de paseo, que reía sonoramente, de gente que no estaba tan solo medio viva ;como la gente de aquí [...]	[...] i els carrers cada nit plens de gent que passejava, que reia en veu alta, no mig morta com la gent d'aquí [...]
<i>Peter Walsh, who had done just respectably, filled the usual posts adequately, was liked, but thought a little cranky, gave himself airs [...]</i>	Peter Walsh, que había vivido respetablemente, que había desempeñado los usuales cargos con competencia, que despertaba simpatías, aunque se le consideraba un tanto excéntrico y petulante [...]	En Peter Walsh, que havia tingut un paper simplement respectable a la vida, que complia els seus deures adequadament, que agradava a tothom tot i que se'l considerava una mica excèntric i que estava molt pagat d'ell mateix [...]
<i>Mrs. Burgess, a good sort and no chatterbox [...]</i>	La señora Burgess, buena persona y nada dada a la murmuración [...]	La senyora Burgess, una bona persona gens xerraire [...]
<i>He would go to Oxford and poke about in the</i>	Iría a Oxford, y trabajaría en la biblioteca Bodleian.	Aniria a Oxford i tafanejaria per la Biblioteca Bodleiana.

<i>Bodleian.</i>		
<i>When one was young, said Peter, one was too much excited to know people. Now that one was old, fifty-two to be precise [...]</i>	Quando uno es joven, dijo Peter, a uno le excita en exceso el conocer gente. Ahora que uno es viejo , cincuenta y dos años para ser exactos [...]	Quan un és jove, deia en Peter, l'emociona massa conèixer gent nova. No és que fos vell , ell, tenia cinquanta-tres anys, per ser precisos [...]

4.2.2. La traducció de la funció ideacional

Com que ja he comentat adés com analitza Marco la traducció de la funció ideacional, ara em centraré en els problemes de traducció que he trobat relacionats amb aquest aspecte, que són la veu passiva i la nominalització.

En primer lloc, incloc els problemes que tenen relació amb la veu passiva:

<i>Text original</i>	<i>Traducció espanyola</i>	<i>Traducció catalana</i>
<i>But why with Miss Kilman? who had been badly treated [...]</i>	Pero ¿por qué de la señorita Kilman?, que, desde luego, había tenido mala suerte [...]	Però per què de la senyoreta Kilman? D'acord que aquella dona havia estat maltractada [...]
<i>What hadn't she given to it? Roses; figure; her feet too.</i>	¿Qué no he dado yo a esta vida? Rosas; la figura; y también los pies.	Què no li havia estat donat? Roses, figura, els peus, també.
<i>She always went on the sea at Margate, not out o'sight of land, but she had no patience with women who were afraid of water.</i>	Siempre se hacía a la mar, en Margate, aunque sin perder de vista la tierra, y no aguantaba a las mujeres que temían al agua.	Quan anava a Margate, sempre sortia a fer una volta al mar, sense perdre de vista la terra, però la impacientaven les dones que tenien por de l'aigua.

A continuació, mostre els exemples relacionats amb la nominalització:

<i>Text original</i>	<i>Traducció espanyola</i>	<i>Traducció catalana</i>
<i>But nothing is so strange when one is in love (and what was this except being in love?) as the complete indifference of other people.</i>	Pero nada hay tan raro, cuando se está enamorada (¿y qué era aquello sino amor?), como la total indiferencia de los demás.	Però quan s'està enamorat (i què era això sinó estar enamorada?) no hi ha res tan estrany com la completa indiferència dels altres
<i>But he would wait till the very</i>	Pero esperaría hasta el último	Però esperaria fins al darrer

<i>last moment. He did not want to die. Life was good. The sun hot.</i>	instante. No quería morir. Vivir era bueno. El sol, cálido.	moment. No volia morir. La vida li agradava. El sol escalfava.
--	--	---

4.2.3. La traducció de la funció interpersonal

Anteriorment he explicat el que Marco va escriure sobre la traducció de la funció interpersonal i, en concret, sobre la modalitat. En aquesta anàlisi també han aparegut exemples de modalitat, els quals relacione a continuació.

<i>Text original</i>	<i>Tipus d'indicador</i>	<i>Traducció espanyola</i>	<i>Traducció catalana</i>
<i>First a warning, musical; then the hour, irrevocable. The leaden circles dissolved in the air. Such fools we are, she thought, crossing Victoria Street.</i>	Adjectiu valoratiu	Primero un aviso, musical; luego la hora, irrevocable. Los círculos de plomo se disolvieron en el aire. Mientras cruzaba Victoria Street, pensó qué tontos somos.	Primer un avís, musical; després l'hora, irrevocable. Els cercles de plom es dissolien en l'aire. Que bojos que som! , pensava mentre travessava Victoria Street.
<i>She would marry a Prime Minister and stand at the top of a staircase; the perfect hostess he called her [...]</i>	Oració genèrica	Clarissa se casaría con un primer ministro y permanecería en pie en lo alto de una escalinata; la perfecta dama de sociedad, la llamó Peter [...]	Ella es casaria amb un primer ministre i rebria els convidats al capdamunt d'una escala; l'amfitriona perfecta, li deia que era [...]
<i>Get married, she thought, and then you'll know. Oh, the cooks, and so on. Every man has his ways.</i>	Oració genèrica	Cásate, pensó, y verás. Oh, las cocineras y todo lo demás. Cada hombre tiene su manera de ser.	Casa't, ve pensar, i ja veuràs el pa que s'hi dona. Oh, els cuiners i tot plegat. Cada home té les seves manies.
<i>They were under the table. Ah, but she must not go! Miss Kilman could not let her go!</i>	Verb modal	Estaban debajo de la mesa. Pero, ¡ah!, tenía que irse. ¡La señorita Kilman no quería dejarla partir!	Eren sota la taula. Ah, però no se'n podia anar! La senyoreta Kilman no podia deixar-la marxar!
<i>She would be frightfully sorry for him; she would think what in the world she could do to give him pleasure (short always of the one thing) [...]</i>	Adjectiu valoratiu	Había sentido sin duda una terrible lástima de él; había pensado que podría hacer para complacerle (cualquier cosa, menos la única eficaz) [...]	Devia sentir una llàstima terrible per ell; devia pensar què podia fer per donar-li satisfacció (tot tret d'una cosa) [...]
<i>And really Clarissa's eyes filled with tears. Her mother, walking in a garden! But alas, she</i>	Verb modal	Y, realmente, a Clarissa se le llenaron de lágrimas los ojos. ¡Su madre, paseando por un jardín! Pero Clarissa	I els ulls de la Clarissa es van omplir de llàgrimes. La seva mare passejant per un jardí! Però vet aquí que

<i>must go.</i>		tenía que dejarlos.	havia de deixar-la.
<i>He blacked the King's boots or counted bottles at Windsor, Peter told her. Peter kept his sharp tongue still!</i>	Adjectiu valoratiu	Lustraba los zapatos del rey o contaba las botellas de Windsor, repuso Peter. ¡Peter no había perdido aún su mordacidad!	En Peter li va dir que llustrava les botes del rei o comptava ampolles a Windsor. No havia deixat de tenir la llengua afilada , en Peter.

4.3. Anàlisi lingüística

Quant a l'anàlisi lingüística, trobe que algunes expressions s'han formulat de manera diferent en cada versió, de vegades a causa de les particularitats i característiques de cada llengua, però de vegades pot ser per altres motius condicionats per les decisions personals dels traductors.

Dins de l'anàlisi lingüística, hi ha dos tipus de problemes de traducció: els relacionats amb la cohesió (dins dels quals trobem la fraseologia) i els que tenen a veure amb la traducció de la funció interpersonal (la modalitat).

4.3.1. Cohesió i traducció

Després d'haver comentat adés el que expressa Marco sobre aquest aspecte, em limitaré a adjuntar els exemples de fraseologia que he trobat.

<i>Text original</i>	<i>Traducció espanyola</i>	<i>Traducció catalana</i>
<i>These old Bloomsbury houses, said Dr. Holmes, tapping the wall, are often full of very fine panelling, which the landlords have the folly to paper over. Only the other day, visiting a patient, Sir Somebody Something, in Bedford Square—.</i>	Estas viejas casas de Bloomsbury, dijo el doctor Holmes golpeando la pared, tienen a menudo muy hermosos paneles de madera, que los dueños en un acto de locura han cubierto con papel. Precisamente hacía pocos días, en ocasión de visitar a un paciente, sir Fulano de Tal , en Bedford Square...	Aquestes cases velles de Bloomsbury, va dir el doctor Holmes picant a la paret, tot sovint tenen panells de fusta preciosos que els amos han fet la bogeria de tapar amb paper. Tot just l'altre dia, visitant un pacient, Sir Daixonses Dallonses , a Bedford Square...
<i>'It is angelic – it is delicious of you to have come!' she said.</i>	—¡ Es angelical que hayan venido! ¡Es delicioso! —dijo Clarissa.	— Sou uns àngels , és deliciós que hagueu vingut! —va dir.

4.3.2. La traducció de la funció interpersonal

Pel que fa a la traducció de la funció interpersonal, em centraré en els exemples de modalitat que he detectat en el text, concretament des d'un punt de vista lingüístic.

<i>Text original</i>	<i>Tipus d'indicador</i>	<i>Traducció espanyola</i>	<i>Traducció catalana</i>
<i>'That does seem hard luck,' she said (for her servants stayed later, if they asked her).</i>	Verb de coneixement, predicció, avaluació	Es un poco duro realmente —dijo (sus sirvientas podían llegar más tarde, si pedían permiso)—.	Quina mala sort —va dir ella (perquè els seus criats podien tornar més tard, si l'hi demanaven)—.
<i>At fifty-three he had to come and ask them to put him into some secretary's office, to find him some usher's job teaching little boys Latin [...]</i>	Adjectiu valoratiu	A los cincuenta y tres años estaba obligado a ir a ver a aquella gente y pedirles que le dieran trabajo en algún ministerio, o que le encontraran cualquier otro empleo de tres al cuarto , como el de enseñar latín a muchachitos [...]	A cinquanta-tres anys havia d'anar-los a veure perquè el col·loquessin al despatx d'algun ministre, que li trobessin una feina per ensenyar llatí a nens d'escola (..)
<i>He crossed the hall, with its mounds of reddish chairs and sofas, its spike-leaved, withered-looking plants.</i>	Adjectiu valoratiu	Cruzó el vestíbulo con los montículos de los sillones y sofás rojizos, con sus plantas de hojas en forma de punta de lanza y de marchito aspecto .	Va travessar el vestíbul, amb les piles de cadires i sofàs vermellosos i les plantes de fulles lanceolades mig marcides .

5. Conclusions

Una vegada realitzades l'anàlisi i la comparació de l'obra original i les dues traduccions, faré unes reflexions sobre tot el que han significat aquests mesos d'investigació i d'aprenentatge continu. Des del primer moment he tingut molt clar que aquest treball no era un repte fàcil, però la motivació i la curiositat m'han permès dur-lo a terme amb il·lusió, ganes i alegria. He plantejat un objectiu modest i presente aquest treball amb molta cautela, ja que sóc conscient que he tractat només un corpus molt limitat, és a dir, només he estudiat una obra i dues traduccions, cosa que hem de tindre en compte en tot moment. Sincerament, quan vaig començar aquest treball no sabia que acabaria tan endinsada en el projecte, el qual m'ha descobert moltíssimes coses, no només sobre la traducció i la literatura, sinó també sobre les ideologies, les mentalitats i la societat. A més, m'ha servit, en certa mesura, per conèixer-me a mi mateixa i a tot allò que m'envolta. Estic segura que a partir d'ara miraré la realitat de manera més crítica i analitzaré amb més profunditat tot allò que trobe pel camí.

5.1. Reflexions sobre els resultats

A partir de les dades obtingudes en l'anàlisi, la hipòtesi inicial queda confirmada: el gènere influeix a l'hora de traduir. Ara bé, també cal parar esment a l'època de la traducció en diversos aspectes, ja que els mètodes traductològics són diferents segons el moment en què se segueixen i, a més, cada traducció té característiques del temps en què s'ha realitzat, tant des d'un punt de vista lingüístic (les llengües evolucionen, així com la gramàtica i el vocabulari), com des d'un punt de vista social i polític (per exemple, les idees del moment es veuran reflectides en els textos i fins i tot podem trobar mètodes de censura que afecten les traduccions). Tot emmarcant ambdues traduccions en la seua època corresponent i tenint en compte ambdós contextos, afirmo que el traductor o traductora és el protagonista de la traducció, qui més aporta al seu treball. Per tant, són els traductors qui, en darrera instància, prenen les decisions en els seus encàrrecs. Tot i que considere que el gènere és una construcció social que no té a veure amb les característiques físiques ni amb la genètica, i s'accepta tota denominació, crec que avui en dia encara hi ha establert un binomi home-dona molt arrelat en la societat. Per tant, tenint en compte tot açò, en el meu treball em base en aquest binomi classificant el traductor Andrés Bosch com a «home» i la traductora Dolors Udina com a «dona».

Per tal de presentar unes conclusions adients per a aquest treball, he entrevistat la traductora Dolors Udina, a qui agraiisc profundament la seua aportació. L'entrevista està inclosa en l'Apèndix A.

5.2. Relació del treball amb els coneixements adquirits en la carrera

És evident que sense els quatre anys de carrera no hauria sigut possible la realització d'aquest treball. Considere que en el grau en Traducció i Interpretació no ens ensenyen només a traduir, sinó també a analitzar les traduccions des de molts punts de vista. És cert que la qüestió del gènere i la traducció l'he estudiada de manera bastant autònoma per sensibilitat personal i perquè em sembla molt interessant, però potser sense la capacitat d'anàlisi que he adquirit durant aquests anys a la universitat no hauria estat possible. Tot i que he cursat l'itinerari de Traducció Audiovisual, vaig decidir investigar sobre la traducció literària i, gràcies a aquest treball, he après moltíssim sobre aquesta especialitat i estic segura que d'ara endavant investigaré més sobre aquest àmbit, ja que el que he après fins ara m'ha aportat molt i m'ha fet tindre més ganes d'aprendre. He de reconèixer que al principi vaig sentir un poc de por perquè considerava que no tenia els fonaments teòrics sobre la traducció literària necessaris per a la investigació, però gràcies a la bibliografia utilitzada he aconseguit el meu objectiu. Per tant, aquest treball m'ha descobert moltes coses noves que continuaré aplicant en el futur.

5.3. Interessos futurs

Quan vaig començar aquest treball no m'imaginava que m'apassionaria tant. Ha estat una labor costosa, però la recompensa que m'enduc paga la pena. Plantege la meua investigació com un inici i una aportació als estudis de gènere i traducció. Com ja he dit anteriorment, només he estudiat un text literari i presente les conclusions de manera cautelosa. Admire profundament totes les professionals que treballen en aquest àmbit i ens descobreixen aquests aspectes que jo he inclòs; sense les seues aportacions no hauria pogut dur a terme la meua investigació.

Per concloure, diré amb tota sinceritat que continuaré investigant sobre aquest tema. El meu objectiu és prosseguir l'anàlisi d'altres obres i altres traduccions, i estic segura que aquest Treball Final de Grau no serà un treball més dels que he fet en la carrera, sinó el treball que m'ha ensenyat com començar a investigar i, molt especialment, m'ha permés de posar en

relació moltes de les competències adquirides al llarg de la carrera, especialment les vinculades a les matèries de documentació, anàlisi de textos, traductologia, traducció literària, traducció general, català, anglés, etc. Una de les motivacions principals que tenia a l'hora de dur a terme aquest treball era donar més visibilitat als aspectes de gènere en l'àmbit de la traducció; espere haver-ho aconseguit.

6. Bibliografia

- ALSINA, Victòria (2008): «Les traduccions de Jane Austen al català», *1611: Revista d'Història de la Traducció*, 2. En línia: <http://www.raco.cat/index.php/1611/article/view/137893/188515>
- Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (2017): *Associació d'Escriptors en Llengua Catalana* (pàgina web), Barcelona. En línia: <http://www.escriptors.cat/>
- Biografías y Vidas (2017): *Biografías y vidas* (pàgina web). En línia: <https://www.biografiasyvidas.com/>
- Escritores.org (2017): *Escritores.org* (pàgina web). En línia: <http://www.escriitores.org/index.php>
- GODAYOL, Pilar (2000): *Espais de frontera: Gènere i traducció*. Vic: EUMO.
- GODAYOL, Pilar (2013): «Three feminist classics in Catalan, Galician and Spanish: Charlotte Perkins Gilman, Virginia Woolf and Betty Friedan», *Women's Studies International Forum*, Barcelona. En línia: <http://www.sciencedirect.com/science/journal/02775395/42/supp/C>.
- GODAYOL, Pilar (2016): *Tres escriptors censurades. Simone de Beauvoir, Betty Friedan & Mary McCarthy*. Lleida: PUNCTUM.
- JARA, Roberto (2016): «Virginia Woolf, referente feminista y de la visibilidad lesbica», *La Izquierda Diario*. En línia: <http://www.laizquierdadiario.com/ve/Virginia-Woolf-referente-feminista-y-de-la-visibilidad-lesbica>
- LA FARGA, Francisco i PEGENAUTE, Luis (Eds.) (2009): *Diccionario histórico de la traducción en España*. Madrid: Gredos, DL.
- Livejournal (2017): *Livejournal* (pàgina web). En línia: <http://www.livejournal.com/>
- MARCO, Josep (2002): *El fil d'Ariadna. Anàlisi estilística i traducció literària*. Universitat de Vic: EUMO.
- MARTÍNEZ-CARRASCO, Robert i FRASQUET PORTA, Lourdes (en premsa) (2016). «Traducció, identitat, subversió. Reflexions cap a una praxi *queer* de la traducció» en *Fòrum de Recerca*, 20.
- MIRÓ, Carme (2014): «Entrevista amb Dolors Udina», *Sonograma Magazine*. En línia: <http://sonograma.org/2014/04/entrevista-a-dolors-udina/>
- Universitat Autònoma de Barcelona (2017): *Grup d'Estudi de la Traducció Catalana Contemporània* (pàgina web), Barcelona, Pàgines de la UAB. En línia: <http://grupsderecerca.uab.cat/getcc/>
- Viquipèdia (2017): *Viquipèdia* (pàgina web). En línia: <https://ca.wikipedia.org/wiki/Portada>

Apèndix A. Entrevista a Dolors Udina

1. Per què va decidir traduir *Mrs Dalloway*?

De fet, va ser un encàrrec de l'editorial. Quan em van proposar la possibilitat de fer aquesta traducció, vaig acceptar el repte malgrat la dificultat que sabia que tenia. No havia llegit sencer el llibre abans, tot i que ho havia intentat alguna vegada. Em va semblar que era l'oportunitat de llegir-lo de cap a cap. Quan has de traduir un text, per difícil que sigui, si acceptes el repte no et pots fer enrere, i és traduïnt que l'acabes entenent.

2. Creu que el gènere del traductor o traductora influeix en la traducció?

En principi, no. És clar que com més a prop et sents d'un text, més possibilitats tens de traslladar-lo bé, però penso que influeix més la manera de ser que no pas el gènere.

3. Creu que les editorials (en el cas de la traducció literària) tenen en compte el gènere del traductor abans de fer-li l'encàrrec? Potser consideren que hi ha gèneres literaris per a dones (com ara la literatura romàntica) i gèneres per a homes? Ha tingut un encàrrec de traducció amb directrius en aquest sentit?

No he tingut mai directrius així, i no crec que les editorials triïn el traductor o traductora pel gènere. Pot ser que en algun cas determinat sigui un factor a l'hora de triar, però no com a sistema.

4. Creu que una traductora (dona) podria entendre millor els matisos que expressa una autora feminista en la seua obra?

Com he dit abans, crec que depèn més de la sensibilitat de la persona que no del gènere. Sempre, com més a prop et sents del que explica una autora i com més bé l'entens (i aquí podríem dir en general que el feminisme l'entén millor una dona que un home), més possibilitats hi ha de fer una millor traducció.

5. En *Una reunió deliciosa amb la senyora Dalloway* afirma que: «Una de les coses més extraordinàries de fer una traducció com aquesta [...] és la possibilitat de donar-li nova vida; no es tracta tant de modernitzar-lo ni de posar-lo al dia com de tornar-li la joventut». Ha tingut en compte l'actualitat (sobretot allò relacionat amb el tractament cap a les dones) per a

dur a terme la traducció avui dia?

El llibre va ser escrit el 1923 i, com a traductora, no tinc autoritat per canviar res. Per tant, en català el llibre continua sent un llibre escrit llavors. És veritat que jo porto la meua pròpia experiència a sobre, que a l'hora d'escriure el llibre en català trio jo les paraules i la manera de dir-ho. És a dir, reproduïxo el que diu l'original, però dit amb paraules d'ara en una altra llengua. És en el to general, segurament, que es nota més la influència del traductor, però l'obra és la mateixa, amb nova vida.

6. Considera que ha fet una traducció feminista?

En tant que el llibre es pugui considerar feminista, sí, la meua traducció ho és. Però crec que l'objectiu principal de Virginia Woolf en escriure *La senyora Dalloway* no era fer un llibre feminista, sinó fer una obra literària en què l'autora i la protagonista eren dones conscients del seu paper com a tals.